

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות



פרשת שופטים

גליון מ (תרל"ח)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טרוי עוועניו

הי' תהא שנת נפלאות בכל

„ צדיק שנה לכי"ק אדמו"ר שליט"א „

שנת חמשת אלפים ישבע מאות וחמישים ושתיים לכריאה

בי"ה

פרשת שופטים

ה"י תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן הענינים

לקוטי שיחות

- 3 טבילה בקשר לבריאות.
3 הערה בלקו"ש.
4 מרגליות שבים

חסידות

- 5 מגי אותיות י"ב צירופים.
6 הערה בלקו"ת.
7 תרגום חסידות בלשונות דאוה"ע.

פשוטו של מקרא

- 8 הערה ברש"י

נגלה

- 9 אכילת גי שעות לפני נץ החמה ביום הצום.
13 בענין ברכה על הים הגדול

שונות

- 17 היום יום

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

טבילה בקשר לבריאות

הרה"ת מיכאל חנוך גאלאמב
 ≈ תושב השכונה ≈

בלקוויש חייטט בהוספות לפי מצורע עי' 481 ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"...בנוגע לטבילת עזרא וכיו"ב בקשר לבריאות וכו' - ידוע מנשיאינו שטבילה פעם אחת נעמט מען אף זיך (שלא תזיק) (וי"א זה - בשם הבעש"ט)."

ויש להעיר ממכתב כ"ק אדמו"ר מהרייץ נייע נדפס באגייק שלו ח"ד עי' פ"א:

"כשנסענו חזרה אמר לי הוד כ"ק אדמו"ר אשר הי"ראשית חכמה" מבטיח שטבילה ג' פעמים בכל עת ובכל מקום לא תזיק ועל סמך זה טבלתי כמה פעמים במקומות שונים."

~~~~~

## הערה בלקו"ש

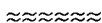
הת' חיים חזן  
 שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א בישיבת אור אלחנן חב"ד  
 קאלפורני

בלקוויש ר"ח אלול ש"ז עי' 6: "נויתירה מזה - שאפי' בנוגע ליום השבת אמרו חז"ל "כשתבא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה", היינו, שגם ביום השבת יש בעולמו הענין ד"מלאכתך" (ולא באופן של היסח הדעת, שהמלאכה אינה תופסת מקום אצלו), אלא שנראה בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה...עכ"ה"ק.

ולהעיר ממ"ש הרמ"מ בהל' נשיאת כפים ס"י קכ"ח סעי' מד  
 "נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביי"ט משום שאז  
 שרויים בשמחת יו"ט וטוב לב הוא יברך מה שאין כן בשאר ימים  
 אפי' בשבתות שטרודים בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם  
 ואינם שרויים בשמחה".

והנה במ"ב ס"ק קס"ז כי ועל ביטול מלאכתם, הלשון מגומגם  
 וח"ו ישראל קדושים יצטערו בשבת על ביטול מלאכתם ביום  
 הקדוש. והנכון שצ"ל **ובשביל** ביטול מלאכתם וקאי טעם זה על הא  
 דלעיל שאין נושאים כפים בשאר ימים וכן פלגינהו בד"א שכתב  
 טעם לפי שטרודין בהרהורין כו' להא דאין נושאים כפים בשבת  
 ואימות החול כי הטעם משום ביטול מלאכה עיי"ש עכ"ל.

אולם בשו"ע אדה"ז ציטט דברי הרמ"א כלשונו ולא כמו שחילק  
 במ"ב הנ"ל. וי"ל עפמ"ש לעיל משיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א דגם  
 בשבת ישנו **בעולמו** הענין דמלאכתך ובמילא זהו גם טעם על מה  
 שאין נושאים כפים בשבת דאינם שרויים בשמחה. ועכ"פ מלאכתם  
 אינה "באופן של היסח הדעת, שהמלאכה אינה תופסת מקום  
 אצלו".



## מרגליות שבים

הת' פסח צבי שמערלינג

≈ תלמיד בישיבה ≈

≈ וחבר המערכת ≈

בלקו"ש ח"יכ בשיחה האי' לי"ט כסלו מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א  
 באריכות את המשל מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נייע וזה לשונו של  
 המשל: מרגליות - פערל - געפינט מען אויפן דעק פון ים,  
 גחלים, וואס זיי מאכן ליכטיג און ווארעם, געפינען זיך  
 בעמקי האדמה, דער סדר אין דעם איז, אז עס דארף זיין איינער  
 אן אנפירער, וועלכער ווייזט אן וואו צו גראבן און ווי אזוי  
 צו געפינען די גחלים. די זעלבע זאך איז מיט דעם וואס  
 לאזט זיך אראפ אין וואסער צו געפינען די מרגליות, מוז ער  
 האבן א רוח חיים פון מעל האדמה", (ע"כ).

לכאוי יש לעיין: א) למה דוקא אצל חפירת גחלים אומר שהסדר הוא שצריך אנפירער והלא גם אצל מרגליות - לימוד חסידות בשופי (כמבוי בהשיחה) - צריך את האנפירער, ואולי יש לבאר ע"ד מש"כ בהעי' 53: "ואף שלא האריך בהשיחה בענין המרגליות - הייז מפני שאז עדיין לא היי סמוך כ"כ לזמן הגאולה, משא"כ עתה כו"י - שגם בהמשל עצמו לא האריך בענין המרגליות ולכן השמיט פרט זה, וצ"ע.

ב) ענין המרגליות שבים, מסביר כ"ק אדמו"ר שליט"א שזה לימוד החסידות בשופי והים זה עלמא דאתכסייא - ששם הכח האלקי מאיר בגילוי עד כ"כ שהנבראים מרגישים איך שהם צריכים תמיד להיות קשורים למקור חיותם, וממילא אין אצלם - כמובן - שום ענין של ישות וכ"י, וצ"ב מהו הענין שהוא צריך לרוח חיים מעל האדמה?

ואולי יש לומר שמעל האדמה הכוונה מעלמא דאתגלייא (כמבוי בהשיחה על האדמה) והפירוש הוא שגם כשלומד חסידות בשופי שזה תנועה של רצוא צריך להיות גם תנועה של שוב, אבל עצ"ע, ואבקש את מי שיש לו מה לבאר בזה, לענות.



## ח ס י ד ו ת

### מג' אותיות י"ב צירופים

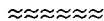
הרב שמעון אברהם סילמאן

≈ מינסוטא ≈

בתורת חיים ח"ב דף ס"ה ע"ב, וז"ל הקדוש:

"כמו מג' אותיות י"ב צירופים" - והעירו שבדי"כ מדובר על ו' צירופים מג' אותיות, אמנם כן הוא שמגי אותיות ישנם ו' צירופים של ג' אותיות, ולדוגמא, מאותיות א' ד' מ' (דוגמתו של אדמו"ר האמצעי שם) ישנם הצירופים א) אדס, ב) אמד, ג) דאס, ד) דמא, ה) מאד, ו) מדא. אבל נוסף על זה, מגי אותיות אפשר לבחור ב' אותיות (בג' אופנים שונים) ולעשות מהם עוד

ו' צירופים והם: (ז' אד, ח' דא, ט' אמ, י' מא, י"א) דס,  
י"ב) מד ולכן **בסך הכל** יש לעשות מג' אותיות י"ב צירופים.



## הערה בלקו"ת

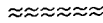
הרב משה לברטוב  
≈ תושב השכונה ≈

בלקו"ת ואתחנן (י"א, ב) מאמר ד"ה שמע ישראל, בסוף העמוד  
מבאר שמע שם עי', עי' הם המצות ושם הוא אותיות מהמצות, וז"ל,  
שהוא הארה הנמשך ומתפשט להוות יש מאין דהיינו ששמו מחי  
בעצמו דהא כי נשגב שמו לבדו כתוב ששמו הוא נשגב הודו על  
ארץ ושמים שאפי' על ארץ ושמים אינו אלא הודו זיו הארה  
מהאותיות והוא בחי' בדבר ה' שמים נעשו שיש בו התחלקות בזמן  
עכ"ל בנוגע לענינו.

והנה מה שאומר "דהיינו ששמו מחי' בעצמו" אינו מובן.  
ראשית שזהו היפך ממה שכתוב בכ"מ בדא"ח, ועוד שפה גופא  
"ממשיד" דהא כי נשגב שמו לבדו כתיב ששמו הוא נשגב, הודו  
כו' ולכאוי' יש כאן טעות הדפוס וחסירה מלת "דהיינו ששמו  
אינו מחי' בעצמו". אבל כשתעיין באוה"ת ואתחנן דף ר"י (אות  
ו') וז"ל וזהו גי' ענין שמע שם עי' השם הוא הזיו ממדותיו  
ב"ה שמתפשט להחיות כל העולמות, ע"כ. ואח"כ ממשיך: כי בחי'  
שם זהו פנימי' חיות העולמות כו' כי חיות כל העולמות  
העליונים הוא רק מבחי' שמו כי נשגב שמו כו' ע"כ. הרי שמביא  
מהפסוק כי נשגב שמו, שחיות כל העולמות הוא מבחי' שמו.

ובביכל תקס"ב דף תקט"ו הנחת הר"מ על המאמר הזה. ושם גי'כ  
מביא ראי' שהשם מחי' העולמות מהפסוק כי נשגב שמו לבדו כו'  
הודו על ארץ כו' ומסיים - **והזיו משמו** ב"ה מחי' כל העולמות.  
והיינו שמתווך ב' הענינים ולפי גירסתו הפירוש הוא ששמו  
מחי' על ידי הארתו.

אך בלקו"ת קשה להעמיס פירוש זה, וצ"ע. (שמשניהם ראי'  
שאינן כאן טעות הדפוס).



## תרגום חסידות בלשונות דאוו"ע

הרה"ת מיכאל חנוך גאלאמב  
 ~ תושב השכונה ~

בסה"ש תר"פ - פ"ז ע" 282 בהערה ב' הובא הסיפור אודות הפרופסור אינו - יהודי שהתעניין באיזה ענין בקבלה ושלח כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נ"ע את הפרופסור, להתדבר עם כ"ק אדמו"ר שליט"א ושהוא - "יבקש אותו למצוא את הדרוש לו מספרי המקובלים ולתרגם לשפת רוסיא ולשלוח לו עפ"י אדרסתו אשר ישאיר כי הוא הרמ"מ [כ"ק אדמו"ר שליט"א] יודע בטוב הקבלית גם לתרגם לשפה אחרת" ע"ש בארוכה.

ומעין זה איתא בסה"ש תשמ"ח ע" 159 בהע" 46 שסיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נ"ע שדודו (אחיו הצעיר של אדנ"ע) "תרגם פעם ענין מתורת החסידות ברוסית כדי לפעול על א' הנכבדים ומשפיעים במוסר כו' דעם הרוסי בזמן ההוא כו"י (ע"י גם בפנים השיחה אודות הפצת המעיינות ע"י תרגום דא"ח לשפות אחרות).

והנה עוד נמצא בסה"ש הנ"ל ח"יב ע" 629 שתוכנו ג"כ ע"יד הפצת המעיינות ע"י תרגום כו' וכותב בהע" 54 - "ולהעיר שעוד בהיותו במדינה ההיא הורה פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר לבאר ענינים בתורת החסידות **לפרופסור אינו** - יהודי ששאל והתעניין בענינים עמוקים כו"י.



## פשוטו של מקרא

---

### הערה ברש"י

הרב וו. ראזענבלום  
 ≈ תושב השכונה ≈

בפירש"י ד"ה ומת (יח, כ):... אבל הכובש את נבואתו והעובר על דברי נביא והעובר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים שנאמר אנכי אדרוש מעמו. עיין בסנהדרין פ"ט. וז"ל שם: הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים דכתיב והאיש אשר לא ישמע [ש"יין בקמץ ומים בפתח] (היינו מוותר, רש"י) קרי ב"י לא ישמע (היינו כובש, רש"י) וקרי ב"י לא ישמע (שהוא עצמו אינו נשמע היינו עובר על דברי עצמו, רש"י) על דברי וכתוב אנכי אדרש מעמו בידי שמים, עכ"ל הגמרא שם.

וצריך עיון, למה לא פירש רש"י זה בפירושו על התורה, וכי סמך שהבן חמש למקרא ידיק זה בעצמו.

ואולי אפשר לומר שרש"י יפרש הפסוק על דרך שפירש המלבי"ם בפירוש התורה והמצוה, וז"ל:

וה'י האיש אשר לא ישמע אל דברי היינו האיש המוותר על דברי נביא וכולל אם הוא בעצמו עובר דברי עצמו שגם כן אינו שומע לדברי הנביא, וגם יש במשמעות מ"ש אשר ידבר בשמי ר"ל דברי שדברתי לו אשר ידבר בשמי היינו שצויתי לדבר נבואה בשמי והוא כובש נבואתו ואינו מדבר בשמי, עכ"ל.

אבל עדיין צריך עיון למה לא פירש רש"י זה בפירושו.



## נ ג ל ה

---

### אכילת ג' שעות לפני נץ החמה ביום הצום

הרב לוי יצחק ראסקין  
 ≈ רב ומו"צ דקהילת ליובאוויטש לונדון ≈

ידועים דברי רבינו הזקן בסי' התניא באגרת התשובה (פ"ג)  
 ביחס לתעניות של תשובה, "וגם יכול לאכול מעט כג' שעות לפני  
 נץ החמה ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה כן".

מעולם נסתפקתי בדברים אלה. האם שייך כלל זה גם בדי'  
 צומות. או דילמא רק לגבי תענית של תשובה נאמרו הדברים.

וכדי לעמוד על פתרון שאלה, הרי מן הצורך להבהיר טעמו של  
 אדה"ז במה ששיער בכה"ג.

#### ביאור המקור לשיעור ג' שעות

בנידון זה דן כ"ק אדמו"ר שליט"א (המכ' נדפס בסי'  
 שיעורים בסי' התניא ע' 1108 ובכ"מ). וז"ל:

כבר עמדו על זה קמאי מחסידים הראשונים ולא שמעתי ביאור  
 בזה. ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (לר"ש גרינפעלד. ברדיאב תרצ"ט)  
 (סי' לד. עה) פי' בזה דבמדינת ליטא זהו זמן עה"ש או חצי  
 שעה לפני זה. ובמחכ"ת אין דבריו מחוורין כ"כ".

(בשו"ת מהרש"ג שם מבאר. דאף דהיינו בימות הקיץ דוקא.  
 מ"מ חשש רבינו להחמיר כן אף בימות החורף, (ולפי דבריו,  
 במקומות שהם ידועים להיות קרוב יותר לקו המשוה, כגון אה"ק  
 ת"ו, אין צורך להחמיר כ"כ). ומה שלרבינו שליט"א לא ניחא  
 לפרש דבריו. כנראה שזהו מחמת הכרתו שהמציאות אינו  
 כדבריו). (אין בידניו בירור בדעת אדה"ז בשיעור עלות השחר  
 לפי מעלות - וראיתי לאחרונה שהאריכו בזה בכו"כ מהקובצים  
 היו"ל - עם מסקנות שונות זמ"ז. והבירור בזה היה  
 מסייענו בהברת הלכה זו).

ועייכ מפרש רבינו שליטי"א דברי אדה"ז בדרך אחר, והוא מגלה לנו שתי מרגליות ספונים. וזלה"ק:

"ואואפ"ל: הא ד"התנה" מהני - כמש"כ באגה"ת - הוא מהירושלמי. ולפני גירסת הירושלמי **באותה** ברייתא (תענית פ"א ה"ד) רשב"ג (במקום ראב"ש בבלי). והכלל לכמה פוסקים (הובאו ביד מלאכי) דהלכה כרשב"ג לגבי רבי. מותר רק עד קריאת הגבר (ודלא כפסק השו"ע סתקס"ד). ולמפרש בתמיד (כו. א) שזמנו שליש הלילה לאחר חצות הלילה".

(א) ז"ל הברייתא בירושלמי (שם): "תני, מותר לוכל עד שיאיר המזרח. דברי רבי. רשב"ג אומר, עד קריאת הגבר". (בבלי תענית יב ע"א (וכן בתוספתא שם פ"א ה') מיוחסים הדברים לר' אליעזר ברבי שמעון (ולג"י הרא"ש: ר' אלעזר). ובר פלוגתי הוא רבי (כבירושלמי). ובמס' פסחים (בי ע"ב) מיוחס לר' שמעון ובר פלוגתי הוא ראב"י. ועייכ דוקא לגירסת הירושלמי בפלוגתא זו, י"ל דהלכתא כמ"ד עד קרות הגבר).

(ב) דברי המפרש בריש מס' תמיד קאי על מתניתין התם, "וכי באיזה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחוריו". ומפרש "מקרות הגבר, תרנגול, בשליש הלילה לאחר חצות".

ומסיק רבינו שליטי"א: "ולמסקנת אדה"ז בסידורו שהיות הוא מנה"ח - הרי זה לערך (וכהלי באגה"ת פ"ג) ג"ש לפני נה"ח".

ואני בער ולא אבין, הרי אורך הלילה ע"ד המיצוע היא עייכ 12 שעות, ואייכ שלישו הוא די שעות. ובחורף שהלילה היא 16 שעות משקיעה"ח עד נץ החמה (אף בלונדון), הוי שלישו יותר מהי שעות לפני נה"ח. והרי שם באגה"ת עצה עובה קמ"ל להתענות בימים הקצרים של חורף. ואילו להסברה הנ"ל יוצא לנו קולא גדולה בדברי אדה"ז ביחס לשיטת רשב"ג בירושלמי - שמפסיק לאכול גי שעות לפני נה"ח. במקום שהי צריך להפסיק הי שעות ויותר.

## ביאור לביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א

ואולי יש לבאר כוונתו הקי בהקדים ביאור ב' נקודות הנ"ל:  
 (א) דעת רשב"ג לאסור האכילה אחר קרות הגבר. (ב) דעת המפרש  
 דשיעור קרות הגבר היינו שליש הלילה.

איסור האכילה אחר קרות הגבר - לעי"ע לא מצאתי בראשונים  
 שיתנו טעם לשיטה זו (בשגם שלא נתקבלה שיטה זו להלכה  
 לדעתם). אמנם, אחרי העיון בהתוספתא מקור דין זה. נראה לבאר  
 דהכוונה בזה, שצריך להוסיף חלק מתחום הלילה עד היום.  
 דבתוספי שם לפני"ז מחלק באיזה תעניות מפסיק אכילתו מבעוד  
 יום, ובאיזה מהן מפסיק משחשיכה ובהמשך לזה באה המחלוקת  
 הנ"ל. ולשמע. דאם אמנם אינו חייב להפסיק מבעוד יום, מ"מ  
 הלילה הי"ה ג"כ חלק מהתענית. ועי' רש"י שבת כד ע"א שהביא  
 ברייתא שמצא בתשובות הגאונים: "...ופעמים שאינו שרוי בתענית  
 ומתפלל...בכניסתה...לכומר ערב תענית, אע"פ שעתיד לאכול לאחר  
 תפלה, מתפלל תפלת תענית, וכ"ה פשטות הסוגיא דשבת שם. אלא.  
 שלמעשה לא נהגו לומר עננו כ"א במנחה. יתירה מזו ראיתי  
 במאירי שם (ביישוב אמירת "עננו ביום צום תעניתנו" בתפלת  
 ערבית). וז"ל: "אלא שהראשונים כתבו שמן התורה דין תענית  
 מערב עד ערב. אלא שחכמים הקלו בקצת תעניות". הא מכיון  
 שהתענית חל עליו מן התורה, כדין הוא קוראו יום תענית".  
 ועפ"ז יתכן לתת טעם לדעת רשב"ג, שראוי לספח עכ"פ חלק  
 מהלילה לתענית של היום.

שיעור קרות הגבר היינו שליש הלילה - לעי"ע לא מצאתי חבר  
 לשיטה זו. וגם במכ"ה הנ"ל מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א לכמה  
 ראשונים דלא ס"ל כן.

(וצ"ע על הרמב"ם (הלי' תו"מ פ"ב הי"א) שכתב דתרומת הדשן  
 הוא משיעלה עמוד השחר. והרי במשנה (יומא כ ע"א) שנינו  
 "בכ"י תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו  
 בין לאחוריו", והלח"מ (שם) כי דאולי משמע ל"י דאידי ואידי  
 חד שיעורא. ולעני"ד זה מופרך, שהרי בברייתא הנ"ל (פסחים ב  
 ע"ב. תענית יב ע"א) איפלינו תנאי בין שיעור עלות השחר  
 לשיעור קרות הגבר).

ואולי יש להסביר קצת דעת המפרש. שהרי במשנה יומא (כי ע"א), בביאור סדר תרומת הדשן, מבאר דברגלים היו מתחילים מתחילת שליש הבי של הלילה. ביוה"כ - מחצות. ובכ"י "בקרית הגבר או סמוך לו כו"י. וע"ש בגמרא, דיליף מקרא "עד הבוקר - תן בוקר לבוקרו של לילה". ובה תיקנו ג' אופנים. ומסתברא מילתא, דתחום הלילה שניתן לתרומת הדשן בכ"י, הי' חלק חשוב של הלילה, דומה - בהדרגה - לחלק הלילה שניתן לעבודה זו ביוה"כ וברגלים. ונמצא הסדר, לרגלים - שני שלישי הלילה, ליוה"כ - חצי הלילה, בכ"י - שליש הלילה.

והדבר דורש ביאור, למה בזמן קריאת הגבר ניתן הדבר לשנות "סמוך לאחריו או לפניו", ואילו ביתר השיעורים לא ניתן לשנות. ונראה הדבר דעיקר הקפידא בזה הוא, שחלק ניכר של הלילה יוקדש למטרה זו. ועפ"ז י"ל, דאחרי שבימות הקיץ שהלילות קצרות, די בשליש הלילה, אף שהוא רק ג' שעות שוות בקירוב, הרי שיעור זה יספיק לעבודה זו גם בימות החורף, שהרי גם אז, משך זמן זה הי' חלק חשוב של הלילה.

ועפ"ז י"ל גם בהנוגע לדין תענית. לדעת הני תנאי דמצרכי לספח אל התענית גם חלק של הלילה, הרי העיקר בזה שיהיה ניכר שזהו חלק חשוב של הלילה. ושיעור הזמן של שליש הלילה של ימות הקיץ, הי' חלק חשוב וניכר גם ללילות של חורף. (ולהעיר מפ"ת יו"ד סי' פ"ט סק"ג).

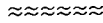
ידעתי שזה דוחק גדול להעמים כן בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א, מ"מ לחומר הקושיא דלעיל. הרחבתי להציע פתרון זה, בשגם שעצם הביאור מתקבל על הדעת לענ"ד.

שוב ראיתי מכתב נוסף מכ"ק אדמו"ר שליט"א (בסי' שיעורים בסה"ת שם) שם ב' בזה"ל: "ב) מה שהצריך באגה"ת שם להפסיק שלש שעות לפני נ"ה - צ"ע, ואכ"מ". (בי' המכתבים נדפסו ללא תאריכים).

### סיכום למעשה.

עכ"פ לפי ב' טעמים אלו, לכאורה אין שום סיבה לחלק בין תענית של תשובה לבין ד' צומות.

(שו"ר בשטמ"ק עמ"ס פסחים (גרשוני) שם, שמביא מס' שרביט הזהב, שמיישב שינויי הגירסאות הנ"ל, דב' ברייתות הן, בא' דן בתענית יחיד, ובא' דן בתענית ציבור. ומיישב בזה לשון רש"י ז"ל).



## בענין ברכה על הים הגדול

הרב בן-ציון ריבקין  
 ≈ ס. לואיס, מיזורי ≈

שנינו במתניי ברכות (נד.) על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול, ע"כ. (ולקמן בעז"ה נבאר באורך טעמא דר' יהודה).

ומצינו ב' שיטות בראשונים אם ר' יהודה חולק את"ק (חכמים) אם לאו (וני"מ אי הלכה כמותו דאי פליג את"ק אין הלכה כמותו דהוי יחיד כנגד רבים ואי לא פליג את"ק אז הלכה כמותו), שיטה א' - הרמב"ם בפיהמ"ש כאן כתב "ואין הלכה כר' יהודה" הרי מבוי דפליג את"ק ולכך ס"ל להרמב"ם בפיהמ"ש דלא קיי"ל כוותי' דהוי יחיד נגד רבים, וכן הוא ש"י הטור בסי' רכ"ח וז"ל: כתב הרמב"ם ז"ל על ים הגדול מלי יום ללי יום מברך ב' א' ה' א' מ' ה' עושה הים הגדול ואיני יודע למה פוסק כיחיד שר' יהודה הוא שקובע לו ברכה לעצמו ורבנן פליגי עליי", ע"כ, הרי שנקט הטור לדבר פשוט שר' יהודה פליג את"ק, שיטה ב' - דר' יהודה לא פליג את"ק אלא בא לפרש דבריו, וכן הוא שיטת הרמב"ם ביד החזקה פ"י מהל' ברכות הט"ו וז"ל "הרואה את הים הגדול משלשים יום לשלשים יום או יותר מברך ב' א' ה' א' מ' ה' שעשה את הים הגדול" ע"כ, וביאר הכסף משנה ד' הרמב"ם וז"ל "י"ל שלא לחלוק בא אלא לפרש כאילו אמר אימתי הוא אומר על הימים מעשה בראשית כשאינו ים הגדול אבל על הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול (ובזה מיישב הכ"מ למה פסק הרמב"ם כר' יהודה, יעו"י"ש), וכן הוא ש"י הרא"ש בתשובותיו (מובא בב"י סי' רכ"ח) ר' יהודה לא בא לחלוק אתנא קמא אלא לפרש דבריו, ולכך פסק הרא"ש כר' יהודה, ע"ש.

וקצת צריך ביאור במאי פליגי הני ב' שיטות אם ר' יהודה חולק על הת"ק אם לאו.

ב) והנה בטעמא דר' יהודה דס"ל שמברך ברכה מיוחדת על הים הגדול, מצאתי דברים תמוהים בביאור הגר"א בסי' רכ"ח ס"א, דהנה המחבר פסק "על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות אומר ב' א' ה' א' מ' ה' עושה מעשה בראשית ועל הים הגדול והוא הים שעוברין בו לארץ ישראל ולמצרים אומר ב' א' ה' א' מ' ה' עושה הים הגדול וביאר הגר"א שם "ועל הים הגדול - דר' יהודה לא פליג את"ק, תשו' הרא"ש כ"ד ס"ד" ע"כ.

וכוונתו לבאר דטעמא דהמחבר דפסק כר' יהודה הוי משום דר' יהודה לא פליג את"ק ולכך הלכה כמותו, והיינו כשיטה השנייה שהבאנו לעיל (אות א') דר' יהודה לא פליג את"ק.

ואח"כ כתב הגר"א "אומר ברוך עושה הים הגדול", וז"ל הגר"א "אומר וכו' - כר' יהודה משום דאזיל לשיטתו אמר תן לו מעין ברכותיו", ע"כ, וכוונתו דהנה לעיל (ברכות לה.) שנינו "ועל הירקות הוא אומר בורא פרי אדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים, ע"כ, ובגמ' (מ.) ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים - אי"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא אין הלכה כר' יהודה, וא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא מ"ט דר' יהודה אמר קרא ברוך הו"י יום וכו' ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו", ע"כ, ובפשטות ביאור דבריו דהוי יותר שבח והודאה כשמברך באופן פרטי ומיוחד יותר.

וזהו שביאר לנו הגר"א דה"ט דר' יהודה שמברך ברכה פרטית על הים הגדול "ברוך שעשה הים הגדול" משום דאזיל לשיטתו דס"ל "תן לו מעין ברכותיו" לגבי ברכת "בורא מיני דשאים".

אמנם רש"י במשנתנו ביאר (לכאוי) מטעם אחר וז"ל "ולפי שהוא גדול וחשוב מכולן קבע ל"י ר' יהודה ברכה לעצמו", ע"כ, והיינו דלאו דוקא ר' יהודה לשיטתו אלא משום שהים הגדול גדול וחשוב מכולם יש לו ברכה מיוחדת, וזהו כעין הא דמצינו (לעיל לה.) דעל היין יש ברכה מיוחדת של בורא פרי הגפן (ולא הברכה הרגילה של "שהכל" או "בורא פרי העץ") וכמבוי בגמ'

לעיל (לה:): דכתיב "ויין ישמח לבב אנוש" וכן לחם יש לו ברכה מיוחדת של "המוציא לחם מן הארץ" משום חשיבותו דכתיב ב"י "ולחם לבב אנוש יסעד" וכמו"כ ביאר רש"י דזהו טעמא של הים הגדול דמשום חשיבותו קבע לי' ברכה לעצמו.

ונראה לבאר דהבי' שיטות שהבאנו לעיל (אות א') פליגי בבי' טעמים שהבאנו בדעת ר' יהודה, בשיטה הראשונה דנקט כדבר פשוט דר' יהודה פליג את"ק וכלי' הטור "ואיני יודע למה פוסק כיחיד שר' יהודה הוא שקובע לו ברכה לעצמו ורבנן פליגי עליי' ס"ל דטעמא דר' יהודה הוי משום דר' יהודה אזיל לשיטתו דס"ל "תן לו מעין ברכותיו" ולכך כמו דר' יהודה פליג את"ק לגבי ירקות כמו"כ פליג את"ק כאן לגבי ים הגדול דתי"ק פליג עלי' וס"ל דמברך "עושה מעשה בראשית" והשיטה הבי' דר' יהודה לא פליג את"ק ס"ל דטעמא דר' יהודה הוי משום דמפני חשיבותו קבע לו ברכה לעצמו אי"כ כו"ע מודים בזה וכברכת יין ופת דיש להם ברכה מיוחדת לכולי עלמא כמו"כ ברכת הים הגדול יש לו ברכה מיוחדת לכולי עלמא, כן נראה לפרש.

ועפ"ז יש לתמוה על הגר"א דביאר פסק המחבר משום דר' יהודה אזיל לשיטתו דס"ל "תן לו מעין ברכותיו" שהרי כיון דהמחבר פסק כדעת ר' יהודה אי"כ מוכח דס"ל כשיטה הבי' דלא פליג ר' יהודה את"ק ולפי שיטה זו צ"ל דטעמא דר' יהודה הוי כמ"ש רש"י דמפני חשיבותו קבע לו ברכה לעצמו, דאילו לטעמא דהגר"א "תן לו מעין ברכותיו" הרי רבנן פליגי ע"ז וכדמצינו לעיל לגבי ירקות דפליגי רבנן אר"י יהודה, ועוד, שהרי לעיל לגבי ירקות כבר הבאנו דברי הגמ' (מ.) דאין הלכה כר' יהודה ואי"כ למה כאן יהי' הלכה כר' יהודה.

שוב מצאתי ברש"ש שהעיר כדברינו על הגר"א וז"ל (בחידושו דף נ"ד ע"א) "וטעמא דר' יהודה נראה דמשום חשיבותו קבעו לי' ברכה לעצמו כמו פת ויין ולא מטעם דבעי היכר לכל מין וכו', וזה דלא כהגר"א ז"ל שם ועוד דהכא פסק בשו"ע כוותי' ובהיכר ברכה לרמב"ם לא פסקי כוותי' ע"כ.

וכן מצאתי בביאור הלכה בסי' רכ"ח שביאר טעמא דר' יהודה דהוי משום חשיבותו קבע לו ברכה לעצמו וז"ל "ועל הים הגדול - הטעם שמפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו (רש"י) נ"ל דאם בירך עליו עושה מעשה בראשית יצא דיעבד דהוא דומיא דברכת

שהכל ועוד שאפיי' ביין אם בירך עליו בפה"ע ג"כ יש הרבה מהראשונים ואחרונים דס"ל דיצא בדיעבד דאף שלכתחילה מפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו מ"מ לענין דיעבד אינו יוצא מכלל שאר פ"ע"י, ע"כ, הרי שדימה הביאור הלכה ברכת ים הגדול לברכת בפה"ג על היין, דמפני חשיבותו יש לו ברכה בפ"ע, ועל כן ד' הגר"א תמוהים וצריכים עיון.

ג) והנה, כעת עלינו לבאר מהו הי"ם הגדול"י שיי' מרן המחבר הוי דהוא הי"ם שעוברין בו לארץ ישראל ולמצרים והוא הנק' ים התיכון וכדמצינו בפסוק דזהו הנקרא הי"ם הגדול", כמו שכתוב (פי' מסעי ל"ד, ו' לגבי גבולות ארץ ישראל) "וגבול ים והי' לכם הי"ם הגדול וגבול וזה יהי' לכם גבול ים", ע"כ.

אולם, המגן אברהם שם סק"א הביא דדעת כל הפוסקים וראשונים שהוא ים אוקיינוס והיינו אותו שמקיף העולם, וכן הביא בשם שו"ת הרא"ש שהשואל שאל אותו אם הוא ים שעוברין בו לארץ ישראל ולמצרים והוא השיב שהוא ים אוקיינוס, וכן פסק הגר"א שהוא ים אוקיינוס, וכן משמע ל' רש"י "ולפי שהוא גדול וחשוב מכולן קבע לי' ר' יהודה ברכה לעצמו".

ובאמת, צריך ביאור מהו המקור לפסק מרן המחבר, ועי' לחם חמודות (מודפס בשם "דברי חמודות") על הרא"ש במס' ברכות פ"ט אות ל"ז שהאריך ליישב בדוחק שיטת מרן המחבר, תמצית דבריו בקיצור שהי' לו למרן המחבר נוסחא משובשת בשו"ת הרא"ש שהטעתו, ע"ש באורך, אך, לפ"ז צריכים לומר שכל פסק המחבר אשר מפיו אנו חיים מיוסד על טעות סופר בהרא"ש, ולכאוי' קשה מאד לומר כן, שהמחבר יהי' "טועה בדבר משנה" ח"ו.

ונראה ליישב דפסק מרן המחבר מיוסד על שיטת רבינו יונה (המובא בסי' רכ"ח בב"י) וז"ל "הרואה את הי"ם הגדול וכו' - לפי שיש ימים קטנים שהם כמו שלוליות שנפרדים מהים הגדול לפיכך אמר בפירוש על הי"ם הגדול שעל אותו בלבד מברך ברכה זו", ע"כ, ומשמע (לכאוי') מדי' רבינו יונה דדוקא "שלוליות שנפרדים" אינם בכלל ים הגדול אבל הי"ם שעוברין בו לארץ ישראל ולמצרים נקרא ים הגדול, הרי שיש לנו שיטה בראשונים דס"ל כדעת מרן המחבר.

שוב בא לידי סי' משנה הלכות חי"ט להרה"ג ר' מנשה הקטן שליט"א וראיתי שדן בענין ים הגדול וציין לסי' גט פשוט להמהר"ם בן חביב ז"ל סי' קכ"ח אות מ"ו שהאריך בענין ים הגדול ובתו"ד הביא די' רבינו יונה הנ"ל ואח"כ כתב "וכבר ראיתי להרב המובהק בספר כנסת הגדולה דהליץ בעד מרן ז"ל דפסק כהר"י יונה דלא כהרא"ש ז"ל ושפתים ישק משיב דברים נכוחים לא נשאר דוחק בדברי מרן וכו'", ע"כ, ושמתני שכוונתי לדעתו הגדולה.

ד) ובכל הנ"ל, יש לעורר קצת למה רבינו הגדול ני"ע לא הביא דינים והלכות אלו לגבי ברכת ים הגדול בסידורו בסדר ברכת הנהנין, ואולי בגלל דלא שכח כ"כ לא הביאו.

אמנם, לכאוי נראה דאף ששי' המחבר ד"ים הגדול" הכוונה לים שעוברין בו לא"י ולמצרים מ"מ יש סמך גדול לברך ברכה זו על ים האוקיינוס וכדעת רוב הפוסקים, וכן מצאתי נדפס בהרבה סידורים לברך ברכה זו על ים האוקיינוס, ובודאי כל מי שירצה לברר הלכה למעשה "ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות" (לי' הגמ' ברכות לה.).



## ש ו נ ו ת



### הרב שלום דובער לויין

בגליונות האחרונים של הערות וביאורים התנהל ויכוח אם שלשלת היחס שבהקדמת לוח היום יום נכתב ע"י כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע בעצמו.

מצו"ב צילום כתי"ק של ההתחלה הרשימה במילואה נמצאת בכת"ק בארכיון שבספריית אגודת חסידי חב"ד.



לעילוי נשמת  
התמים שמואל ע"ה  
בן הרה"ת ר' אהרן שליט"א  
חיטריק

\*

נקטף בדמי ימיו בתאונת דרכים  
ביום ו' עש"ק פי פינחס  
כי תמוז תשמ"ז  
ת.נ.צ.ב.ה.

ליבות

הרב פשה אהרן צבי ש"י

וזנתו

סרת העניא רבקה רות תחי

וי"ם

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" — באדיבות  
E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648

להצלחה רבה ומופלגה